

№ 40., 1924/25.

4—.

31. V. 1925.

COMEDIA

Margarita Froman, primabalerina i redatelj Маргарита Фроман, примабалерина и ре-
балаја загребачког казалишта.
— Foto Tonka, Zagreb —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Двадесетогодишњица Г. Вој. Турињског

Без много галаме и рекламе, спрема се у Нар. По оршту један јубилеј који ће бити уједно и опроптаж једног од најзаслужнијих чланова наше Опере. Г. Војислав Турињски прославља у четвртак, 4. јун о. г. двадесетогодишњицу свога плодног и знатног уметничког рада и хоће том приликом одмах и да нам каже збогом. Та прослава и тај одлазак значе један датум у историји наше младе Опере, за коју је име слављеника, тесно и за навек, везано. Г. Турињски је *први српски оперски тенор*, први у оној малој, али срчаној групи наших уметника певача који су још пре рата, првих година овога столећа, са дивним идеалистичким полетом, предузели били да нам створе нашу, српску оперу, који су, у једном низу, сразмерно, врло лепих и успешних представа, изнели пред београдску публику, први пут на српском језику, неколико од најпознатијих ремекдела светске оперске литературе — „Пајаце“, „Кавалерију“, „Тоску“, „Продану Невесту“, „Трубадура“ — и, на тај начин, најзад, и стварно, успели да ударе темељ нашој Опери. Г. Турињски био је главни борач, прави дух покретач те одушевљене групе, а, уједно, и једва од њених најбољих уметничких снага којој, можда, првенствено, имамо да захвалимо одличан успех тих наших првих оперских покушаја. Његов Каварадоси, Мајрико, Вапшак и Родолф биле су, вокално као и глумачки, свеже и укусне креације које су могле са чашћу да се покажу у ма којем готовом оперском ансамблу и којима је Г. Турињски и стварно стекао усах и славе овде у Београду као и широм, готово, целе наше земље. Целу једну деценију, од прилике до Светског Рата, он је господарио нашом главном — тада још и једином — оперском позорницом, трудећи се, по ред тога, још, стално и неуморно, да, средством својих многообројних гостовања и концерата, однесе српску песму у све наше крајеве. Готово сви наши бољи композитори дугују му много за популаризацију њихових дела.

Г. Турињски је још и после рата и по оснивању наше сталне Опере, увртнувши се, дискретно, у тај већи и строжији оквир, са успом наставио био свој уметнички рад. Право је, још често, вартије као што су Пинкертон, Вертер или Алмавива, увек са отменим укусом и уметничком озбиљношћу. Сада је, са једним осећањем мере и самопрерогрејем — сасвим ретким код позоришних уметника — решио

да се повуче, да напусти Оперу; одлука тиме достојнија поштовања што је Г. Турињски још доста млад и још у пуном поседу својих одличних глумачких способности. Он, ипак, сматра да је своју оперску мисију извршио; ствар коју нећемо ни ми да оспоравамо нашем уметнику, пошто је он у току свога двадесетогодишњег уметничког рада, постигао, стварно, резултате којима може да је потпуно задовољан, који служе на дiku и њему и нашој Опери.

Надамо се да су Управа Нар. Позоришта, и београдска публика свесна тога факта, исто као и своје дужности да јубилеју првог и најзаслужнијег пионира наше Опере даду достојни свечани карактер.

Ми, са своје стране, поздрављамо слављеника најујердније — и примамо његово „збогом“ само условно, пошто рачунамо са сигурношћу да повлачење певача Турињског не значи још никако и повлачење изврсног глумца *Воје Турињског*.

Г. Турињски слави и прашта се у партији Алмавиве „Севиљског Берберина“, једној од својих признато најлепших, најстилскијих креација,

Тодор Манојловић

Гостовања београдских глумаца

Г-ђа Дугалић и г. Драгутиновић чланови Народ. Позоришта у Београду, који су имали великог успеха у Никодемијевој комедији „Луѓро, дан и ноћ“ гостовали су последњих дана у Новом Саду и Загребу, где су нашли на најлепши пријем код критике и публике.

Загребачка критика одала им је срдачно признање, а публика одушевљено и бурно поздравила.

Почетком месеца јуна гостоваће г-ђа Дугалић и г. Драгутиновић у Народ. Позоришту у Осјеку са две или три представе, а око десетога јуна на поновни позив Загребачке управе, одлазе тамо на још једно гостовање са истим комадом.

Како су до сада свуда нашли на најлепши пријем, наши млади протагонисти модерне драме у Београд. Позоришту, имају намере да са овим комадом обиђу све позорнице у нашој земљи, пошто је исти интересантан, занимљив, духовит, и подесан за гостовање, јер је декоративно лак и садржи само два лица.

Циљ је ових гостовања веће зближење са колегијумима осталих наших позоришта, као и упознавање са позоришном публиком и љубитељима уметности у нашим културним центрима, што се безусловно имали позитивног резултата у подизању и формирању наше нове и младе заједничке драмске уметности.

Beogradski kazališni kritičari u sezonи 1924—1925: Petar Krstić, kompozitor i muzički kritičar „Pravde“; Milan Predić, umirovljeni upravnik beogradskog pozorišta; kritičar „Srpskог Književnog Glasnika“; Ranko Mladenović, književnik i kritičar „Vremena“.

Београдски позоришни критичари у сезони 1924—1925: Петар Крстić, композитор и музички критичар „Правде“; Милан Предић, пензионисани управник београдског позоришта и критичар „Српског Књижевног Гласника“; Др. Ранко Младеновић, књижевник и критичар „Времена“.

Београдски позоришни критичари у сезони 1924—1925: Zlatko Gorjan, književnik i kritičar „Beigrader Zeitung“-e; Dušan Krunić, dram. kritičar „Pravde“ i Vojislav Čajtun, urednik i kritičar „Srpskог Књижевног Гласника“; Dr. Ranko Gligorić, urednik „Raskrsnice“.

Београдски казалишни критичари у сезони 1924—1925: Златко Глигорић, уредник „Цајтунг“-а; Душан Глигорић, драм. критичар „Правде“ и Велибор Глигорић, уредник „Раскорснице“.

Концерт Г. Велизара Гођевца

Један млади пијаниста, Г. Велизар Гођевац, изашао је, у уторак, 26. о. м., у Нар. Позоришту, први пут пред београдску публику. У његовом програму наговестно се један солидан укус и озбиљно уметничко хотење; донео нам је Ј. С. Баха, Глука, Скарлатина, Шумана, Шопена и Листа. Уметник је, на жалост, имао да се бори са једном јаком индиспозицијом, услед чега није могао, ни технички, ни садржајно, да нам дà своју пуну меру. Ипак смо у његовој интерпретацији Глукове Гавоте и Скарлатиновог Пасторала и Каприча назрели, још и овако, отменог стилског смисла и једну линију која превазилази сферу просечнога.

Г. Велизар Гођевац имаће у будућности, свакако, да нам каже још и нешто више но што је овај пут, на своме првом концерту, са кога смо баш то уверење понели као најпозитивнији утисак.

Тодор Манојловић

Јубилеј

Двадесетпетогодишњица Драг. Поповића

Г. Драг. Поповић, шаптач Београд. Народ. Позоришта и секретар Централне Управе Удружења Глумаца прославља 5 јуна 25 година свог глумачког и шаптачког рада.

Драг. Поповић је ступио на позорницу 8 августа 1898 год. у путничкој позор. трупи „Србадија“, поч. Див. В. Ст. Нишлића. Био је у позориштима „Синђелић“, „Тоша Јовановић“ и друга. Сада је шаптач Народног Позоришта у Београду.

Драг. Поповић је писао о прошлости нашег позоришта, у многим литерарним листовима и свима београдским даевним листовима. Последњи му је рад изашао у листу „Народна Старина“, седми број, Позориште у Србији и Војводини од 1733 год. до 1874 год. Други део ће му изаћи „Студија о позориштима од 1874 год. до данас“.

Ценећи његов рад као савесног сарадника на позоришној уметности, као и на развитку наше организације чији је он један од најважнијих фактора био, Месни Одбор београдске секције Удружења Глумаца приређује му, уз сарадњу његових пријатеља, свечану представу да би тиме дао видна доказа и признања његовом раду.

Драг. Поповић ће на својој прослави играти улогу Валтера Хинцелмана, научника у комаду „Код белог коња“.

Некрологи.

Умро је Стева Тодоровић, отац српског позоришта

У току прошле недеље умро је стари сликар Стева Тодоровић, члан Академије Наука и виђен национални радник.

Стева Тодоровић умро је као деведесетогодишњак, и он је један од ретко срећних наших интелектуалаца који су својим животом везали почетак државног, и културног живота ове земље са нашим временом.

Стева Тодоровић игра видну улогу у нашем културном животу још од пре Свето-Андрејске скупштине. Он је један од првих оснивача београдског позоришта. Сем тога, његово је име везано за почетак сваког културног потхвата у Београду. —

Преко седамдесет година јавног и корисног рада за нацију, забележили су Стеву Тодоровића у културној историји нашег народа као ретко енергичног и напредног човека.

Бићољско Гр. Позориште

»Сан летње ноћи«

Шекспир је изванредно изведен код нас! Најуспељији је био чин у шуми — »сан«, у коме је лирски и нешто топао глас г-ђе Хијанцине Харитоновић давао сву илузију фантастичне митологије, а балет „дана и ноћи“ извела је г-џа Мила Динуловићева као и увек са пуно разумевања.

Комедијска секција позоришта са г. Аћимовићем на челу, имала је те вечери врло згодну прилику да развије све своје лакрдиско-карикатурне способности.

У епизодним ролама истакли су се својим смишљеним гестовима и манирима г. Живановић као Тезеј, краљ Атине; г-ђа Аћимовићка као Хиполита, вереница Тезејева и г-џа Мила Динуловићева као Пук (враголан).

Музику од Менделсона добро је увежбао диригент Бит. Позоришта г. Алберт Храше, а одличну режију дао нам је г. Р. Динуловић.

Античка позоришта у Грчкој

Г. Др. Ранко Младеновић, књижевник и позоришни критичар, који је у априлу посетио Грчку у циљу личних студија архитектонског склопа античких позоришта, дао нам је следеће податке о утиспима са свога пута.

Svetislav Stančić, profesor zagrebačkog Konzervatorija, čiji su učenici prigodom javnih produkcija postigli najveće uspjehe.

Светислав Станчић, професор загребачког Конзерваторије, чији су ученици на јавним продукцијама постигли највеће успехе

1. Marijan Majcen, zagrebački mladi tenor, sada u Milanu (Atelier „Tonka“, Zagreb) —
2. Zlata Novak i Pepa Lix Pavlaković, članice pariskog kazališta Trianon Lyrique, pjevale u Zagrebu na koncertu s velikim uspjehom.

1. Маријан Мајцен, загребачки млади тенор, сада у Милану (Атеље „Тонка“, Загреб). — 2. Злата Новак и Пепа Ликс Павлаковић, чланице париског казалишта Тријанон Лирик, певале у Заграбу на концерту с великим успехом.

— „Оставимо на страну античку драмску уметност, о којој сеовољно зна. За мене су биле интересантне архитектонске карактеристике античког позоришта, у колико су оне биле у вези са глумачком игром, и у колико су оне, као такве, биле наметнуте цекокупном позоришном животу античког света.

— Дионизосово Позориште крај Акрополиса, подигнут на пет стотина година пре Христа, још задивљује око својим елегантним линијама и архитектонском ведрином.

— Покушао сам да реконструиши сцену, оркестар и тимелу, према теоријама које то птиње обрађују. Тек онда се осећа право уметничко задовољство, које је имала античка позоришна публика. Мермерна естетика, која се осећа у сваком куту позоришне конструкције, заиста је била у великом складу са глумачком игром. Та мермерна естетика, еластична, отмена, углана а проста, није мртва. Она је архитектонски веома жива; није укочени декор; већ изгледа као живо биће, чак и данас, када је антички свет одавно мртав. Само да се добије тај утисак, треба добро уочити доправке и преправке које су у Дионизосовом Позоришту чињене између петог и двдугог века пре Христа. Особито у Демостеново доба. То се нарочито тиче оркестралног дела у позоришту. Рельефи испред сцене, са Бахусовом статуом, која и данас ту стоји, постављени су доцније, у намери да допуне стил. Једном речју, архитектонске карактеристике Дионизисовог Позоришта су од великог утиска, кад обновимо пред собом и античку глуму и целокупну позоришну свечаност ондашњег времена.

— У погледу акуетике, још интересантније је позориште на Епидијоросу. По простору, оно је највеће. И данас, када спустите звучећи новац на тимелу, па одјекните и ћајмањи звук, тај звук се чује чак горе до највиших степеница Акустика је чаробна. Поликтет, који је зидао ово позориште на четири стотине година пре Христа, био је, осећа се, велики таленат и у акустичком погледу. Широки елипсasti простор за публику обухвата сваки тон гласа, који су некада глумци изговарали са просцене, а слушало је тридесет хиљада људи.

— Има још једно, треће античко позориште, у Атини, на јужној страни Акрополиса. То је Одеон, подигнут од Римљана, када су покорили Грчку. Остатци амфитеатралног склопа још стоје. Али Римљани су донели архитектску дегенерацију. Укочено је све у гломозном и накинђуреном декору, пуном статуа. Дух је:

ишчезао; а остао је само хладан утисак, за разлику од живе и лепе грчке хармоније, која немирно трепери пред очима.

Са париске Изложбе

Изложба париске »Француске Комедије«

»Француска Комедија«, познато државно позориште у Паризу, отворило је ових дана своју изложбу у великом павиљону Изложбе Уметности.

Објављене су макете нових декора и костима. Али најинтересантнији је део изложбе из прошлости овог позоришта. Овај одељак изложбе захвата слике, пртеже, гравуре, књиге и документа која се односе на декор, костиме и живот уметнички и приватни старих чланова тога позоришта.

Најинтересантнији су детаљи сачувани из времена и живота старих великих уметника „Француске Комедије“. Андријане Лекуврер, г-де Маре и Рашел, Саре Бернар, па Барона, Кина и Превила, Палме и Мунесилија, Самсона и Гота, Деланеја и Коклена старијег и млађег.

Уметнички живот

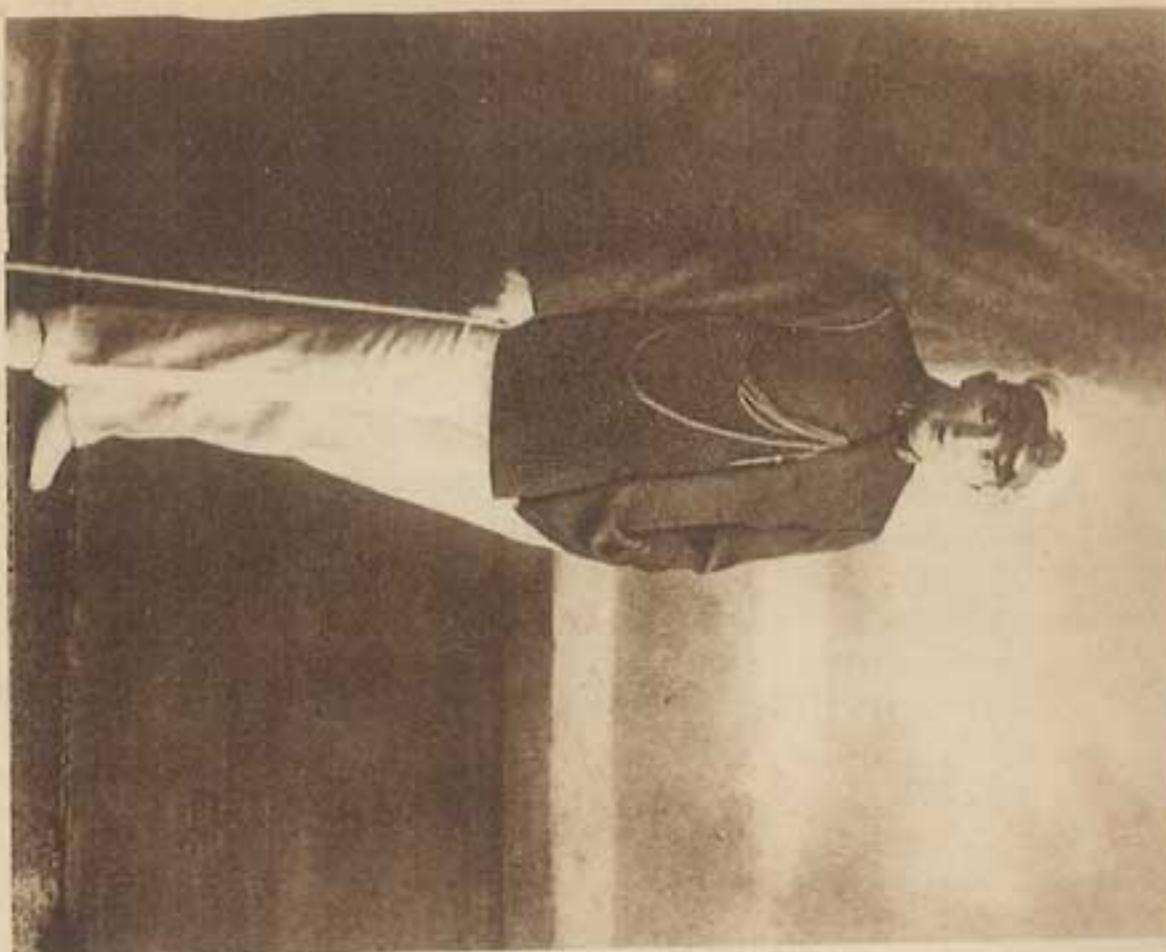
Позориште у Каиру

Каиро, маја 1925

Сви они који воле арапску уметност, и они који су остали верни некадањој исламској уметности почели су да очајавају. Да би се могао данас наћи онај некадањи милие и атмосфера старог Каира, који је тако лепо знао да опише један Теофил Готје или Густав Флобер, мора се дубоко заћи у стари део града Каира, у оне уске улице домородаца, где још једино влада атмосфера некадањих векова: у хладовитим сенкама старих, полуспорушених ћамија, шедрвана и гробова. Модерни део града Каира, није друго до раскошна имитација западних градова Европе, где је све још блазирено и уморно но у најраскошнијим крајевима Париза или у којекаквим краљевски богатим бањама на Ла Маншу и Средоземном мору.

Од увек су Египћани били наклоњени уживању, као и Етрурци, тако и поданици бесних Фараона, рачунали су се од најстаријих времена за највеселије људе.

Игра, музика, поезија заузимали су од увек врло важно место у животу становника ових срећних долина. Као да је сама благост климе, сувише чисто плаветнило неба, даље

Volislav Turinski, član beogradske Operе, у својим најuspješnijim poslijeratnim partijama Pinkertona (Madame Butterfly) i Lenskog (Evgenije Onjegin).

— Атеље М. Савића, Београд. —

Војислав Турињски, члан београдске Опере, у својим најuspješnijim поратним партијама Пинкертон (Мадам Бетерфлај) и Ленс (Евгеније Оњегин).

MILA WOD: Marija Ružička Strozzi kao He-
kuba u „Trojankama“, — kiparski rad.

МИЛА ВОД: Марија Ружичка Штроци као
Хекуба у „Тројанкама“, — скулптура.

снажни и до пијанства заношљив мирис тропског цвећа утицао да становници овога краја нагињу од увек сањарењу и страсти. Арапска освајања и ратна времена која су преплавила ове крајеве последњих векова, задржали су овај срећни период, али од како су нашли европљани у ове крајеве, учмалост је престала, кренуло је све брзо напред, и нови дух једне више, утанчаније жеље за уживањем и сензацијама појавио се донова.

Европски рат који је све изменио, није био мање утицајан и овде, и ако далеко од свих фронтова.

Али после рата, као да никада није тако у свету, по-ратни дух беса и жеље за уживањем и лаким животом, запламтео него овде.

А да је тако утиче на то нарочито овдашњи женски свет.

У великој каирској Опери екс-кедивијалској врло су важна места, тако зване *харемске ложе*, у којима су искључива публика разне и многобројне каирске принцезе старих египатских и арапских племићских породица. Кроз фине чипке од тила разапете на отворима ових ложа, могу се ипак разбрести многа дивна лица великих дама и жена министара и познатих личности. А доле, пред улазом у оперу, могу се видети елегантни ёкипажи, на чијем боку поред кочијаша седи по један евнух, једини знак да даме које се возе тим ёкипажом припадају још старијем харему.

Па ипак има данас дама, које иако су из харема, иду пешице и то саме, врло често у позоришта и биоскопе. То је утицај новог времена. Има међу њима дама које су постале професионалне уметнице и чак и сопственици разних уметничких етаблисмана. Тако гђа Балсам-Аб-Ел-Малек, из једне од најстаријих градских породица, чија је историја везана са историјом самог Каира, управља данас једним каирским позориштем. То је жена од врло великог укуса и уметничке ерудиције.

Друга једна Египћанка управља варошким консервато-риумом за музику и певање.

Ове године Опером управља један талијански музичар, познат са разних својих концерата у Милану и Риму, проф. Антонио Каравта.

Кирсал »Далбањи« даје низ оперета и водвиља најмодернијих, који се сада играју у Паризу и Њујорку.

Не проводи се досадно време на обалама Нила. Они који траже задовољства нека слободно дођу овамо. Све пролази, али људи остају вечно жельни нових знања и нових уживања.

Енглеска

Отварање Covent Garden-a у Лондону

»Каваљер са Ружом« од Штрауса отворио је овогодишњу сезону у Covent Garden-у. И сви су изгледи да ће почетак бити врло успео.

Јер цео свет хоће да чује гту Марију Олцевску и Марију Јерицу, две чувене бечке оперске звезде. Хоће да их чује не само због њиховог изванредног гласа, већ и због познате и већ класичне мржње која их раздваја. О тој мржњи цео Лондон сада говори, а она је рођена на позорници бечке опере.

Недавно, за време једне представе «Валкире», Олцевска која је певала партију Фрике, одједном прекине певање у дуету са Вотаном, кога је певао то вече баш њен вереник, доктор Емил Шипер, и без обзира на публику, устреми се на Јерицу која је иза кулиса сувише гласно разговарала са својим удварачима, и на тај начин сметала Олцевској да пева.

Како је цела ова сцена била уочена од публике, Јерица се нађе уверђена и појави се на позорници у грађанском оделу, и пљуне Олцевској у лице.

Представа је била покварена. И сада је настала дуга истрага управе. Ко је крив за скандал који није још забележен у историји бечког, па готово ни једног позоришта?

После дугог трагања, управа бечке Опере дошла је до уверења да је гђа Јерица у праву и укорила Олцевску.

С почетка шео овај сукоб био је интересантан и значајнији

С почетка цео овај сукоб био је интересантан и значајан само за Беч. Сада, међутим, како је део бечке Опере за гђом Олцевском стигао у Лондон и гостује у Covent Garden-у, сукоб је почeo да интересује и Лондон, јер ће ускоро допутовати и Јерица да пева као партнерка Олцевској.

Из прошлости београдской языковщины

Прво немачко позориште у Београду

Године 1857 у почетку месеца јула дође из Загреба једна немачка трупа под управом директора Прајза и почевати представе у Шоповићевом купатилу; али како у то време нису много ни марили ни знали немачки језик, то је ово позориште јадило врло траљаво и брзо дошло до финансијског краха.

Неки наши омладивци из тога времена који су волели позоришну уметност хтедоше да искористе сву прилику — када су већ имали пред собом организовано позориште — да га преправе и посреће и тико омогуће Београду добра и

Margarita i Maksimilijan Froman u „Šeherezadi“ N. A. Rimskog-Korsakova,
u zagrebačkom kazalištu.

— Foto „Tonka“, — Zagreb. —

Маргарита и Максимилијан Фроман у „Шехерезади“ Н. А. Римског-
Корсакова, у загребачком казалишту.

— Фото „Тонка“, — Загреб. —

паметну забаву. И та наша омладина наговори Прајза да се с њом удружи и да почне са њима да даје српске представе.

Први покушај испао је сјајно, јер је прва српска представа „Краљевић Марко и Арапин“ била дупке напунила арену. Било би неправо не подвучи изванредну храброст ондашње наше београдске омладине да у време када су Турци били још неприкосновени господари Београда, дају комад „Краљевић Марко и Арапин“ где у двобоју са Турчином Ђаурићем побеђује.

Да до ове представе дође највише је радио онда виђени омладинац Лаза Прапорчетовић, који се и примио главне улоге у том комаду. Убрзо по првој представи у ту глумачку дружину ступи толико омладинаца Срба да су они чинили најзад већину трупе.

Директор позоришта Прајз видећи да са оваквим мешовитим представама иде много боље но раније, када је пред празном салом давао представе на немачком језику, премести своје позориште из арене Шоповићевог купатила у кнегежеву пивару; али београдска омладина охрабрена колосалном посетом у последње време, осетивши се најзад снажна да сама има своје позориште, истисне Немце и образује потпуно дилетантско друштво. Немајући позорнице, омладинци погоде с неким Елмајером, те им он направи позорницу за тридесет цес. дуката.

Одело и нешто декорација добије дружина из Крагујевца. То одело било је у ствари својина раније београдске позоришне дружине која је играла у кафани „Јелен“ и када кафана настрада у оном чувеном пожару све спашене позоришне ствари поклонише крагујевачком позоришту.

Дилетанти добивши тако све што им треба осетише потребу и са лепом завесом, и то за „српском главном завесом“. Лаза Прапорчетовић наручи дакле нашем познатом живописцу г- Стеви Тодоровићу, да изради завесу и тиме „колико учини српском позоришту, толико и леп спомен у тој завеси остави“. За израду ове завесе Тодоровић је примио 60 цес. дуката.

И дugo су се омладинци тога времена одушевљавали „лепоти идеје, која је на овој завеси представљена била“.

Ево једног описа те завесе:

„На завеси је био насликан гуслар седећи на стени с Музама наоколо, а пред њим у били на подножју стene анђелчићи, који су из извора, истичућег из оне стene, водили и један другом додавали школе. С леве стране Вила, као посредница међу музама и народом водила је старца с дететом а другом руком показивала му Музе. За овима је ишао народ из Београда, а овај се видео из зачеља“.

И сама историја завесе, интересантна је. Ево шта се вели о њој: Наш је веңтак радио на тој завеси у старом

зданију по даној му мери; но кад је требало да је наместе, видело се, да је мера била нешто већа, те се тако завеса морала сузти. Тако је остао један део од народне групе. Али кад је после Свето-Андрејске скуштине, која је позорницу покварила и за своју употребу удесила, нова позорница прављена, испадне случајно много мањи отвор него пре. Те се тако главна завеса опет морала одсећи. Тако одпадне сасвим народ и дете, а остале само Старац и Вила; с друге пак стране отпала је Полихимнија. Пошто се касније позориште преместило у Сушићеву кућу, у Космајској улици, и рђавом администрацијом пропадне позоришна трупа, буде и ова завеса узапићена од сопственика Сушића, те је најпосле Јевреји закупивши исти локал за синагогу, увропасте.“

Из рукописа који је сачуван из године 1857, види се да је ова трупа давала у месецу јулу пете године пет представа, а после продужила до пред саму Свето-Андрејску народну Скупшину, али какве су комаде давали не зна се више.

Тек од 31. октобра 1857 сачуван је списак даваних комада, међу којима је већина од Стерије Малетића, Матије Бана и других сада већ непознатих писаца. Од превода највише је даван Коцебу, а врло мало Шекспир (Ромео и Јулија) и Волтер (Заира). Последња представа дата је 12 октобра 1858. године.

Од сваих представа највећи је приход био 1801 грош или 357 динара и то за комад „Крстоносци“, за она времена најлепши комад и „Касаштик“ без упоређења. Најмањи приход био је 80 гроша или 16 динара, и то за представу „Три пријатеља“.

Интересантно је забележити какво је било мишљење о тој позоришној трупи.

Ондашња наша тако зvana аристократија и богатије грађанство гледало је готово преко рамена на ту „детињарију“ млађих људи и чиновника, и само је средњи сталеж са сиротињом тражио духовне хране у новом позоришту.

И зато што те „више кругове“ није могла придобити за себе, ова позоришна трупа морала је пропасти.

H. T.

Књижевне белешке

Југословенска антологија лирских песника на немачком језику, од Златка Горјана

Златко Горјан спада међу младу песничку генерацију, који је у Бечу, после у Загребу, а сада у Београду увек радио повучено, не упуштајући се у књижевне препирке, у разне трвења и литерарне борбе.

Jedna od velikih neda u beogradskog baleta: Danica Živanovićeva (u „Ruskoj igri”), koja je do sada imala već više lijeplih i zasluzenih uspjeha.

— Атеље Милана Савића, Београд. —

Једна од velikih neda u beogradskog baleta: Danica Živanovićeva (u „Ruskoj igri”), koja je do sada imala već više lijeplih i zasluzenih uspjeha.

— Атеље Милана Савића, Београд. —

Једна od velikih neda u beogradskog baleta: Danica Živanovićeva (u „Ruskoj igri”), koja je do sada imala već više lijeplih i zasluzenih uspjeha.

Sofija Haritonović, član beogradске Drame, koja je nedavno proslavila svoju 25-godišnjicu, u uspјeloj ulozi Pote načnika u „Zoni Zamfirovoj“. — Miro Korač, član sarajevskog Narodnog Pozorišta, „Zoni Zamfirovoj“. — Miro Kopac, član sarajevskog Narodnog Pozorišta, polazi u Beč na studije od godinu dana. — Атеље Кениг Београд. —

Када је 1921 год. изашло у Бечу његово дело »Горећи Грм« антологија најmodерније немачке на нашем језику, побудило је то у Загребачким књижевничким круговима велико интересовање.

Млади наш књижевник ради сада већ две године на једној југословенској антологији на немачком језику. У литерарном часопису „Renaissance“ (који је пре четири године излазио у Бечу) обелоданио је прве своје преводе. Следили су преводи наших песника у Прашкој „Prager Presse“, у Загребачком „Der Morgen“ и „Zagreber Tagblatt“ а сада већ кроз више месеци у „Belgrader Zeitung“, у коме листу је г. Горјан књижевни редактор и позоришни и музички референт. До сада су изашле песме од преко сто српских, хрватских и словеначких песника, од старијих лиричара, Бранка Радичевића и Ђуре Јакшића, па све до најмлађих, Дединца и Ристића.

Како сазнајемо г. Горјан ће кроз који месец моћи да заврши своју антологију, која ће у првим месецима јесени бити довршена. — Ова антологија биће без сумње једно интересантно књижевно дело, и много ће допринети да се иностранство упозна са југословенском литературом, а напосле за југословенским песништвом.

Три Ненадовића

Г. Душан С. Николајевић, наш познати и плодни есејист, објавио је ових дана свој најновији историјско-књижевни есеј „Три Ненадовића“.

Није нам намера да на овоме месту истичемо јаку логику мисли и свежину и лапидарност стила г. Д. Николајевића, већ да само истакнемо један сјајан драмски моменат, који третира ова књига.

Будуће генерације наших драмских писаца наћи ће у овој књизи материјал за један редак мотив појртвовања оца за сина, који је као млађи и свежија снага потребан нацији и раду за ослобођење.

Како глумци живе...

У Нишу не знам више које године, десио се један зајмљив случај. Био сам у нишком позоришту „Синђелић“, које је онда било под управом пок. Косте Делинија.

Даване су представе на опште допадање, јер у трупи, са пок. Делинијем који је био познат као добар глумац, било је такође врло добрих снага.

Покојни Делини волео је прву кафу, и много ју је пио. Нећу претерати ако тврдим, да их за један дан попио бар тридесет. И та кафа му је донела једном један неочекани малер.

Играла се „Пучина“ од Нушића, комад који на нервне оставља дубоке трагове. Публика са напетом пажњом прати представу. Делини игра Владимира. И све би било како се само пожелети може, да му се не деси овај малер.

Поручио је кафу између предпоследњег и последњег чина, чекао је неко време на њу, али пошто кафа још није била донета, нареди да се диже завеса.

Подиже се завеса. Последњи чин. Мучна борба у породици Владимира, очекује се последњи тренутак његовог детета, и он се моли Богу. Али нечија рука послала му је писмо у коме му се јавља, да је његова Олгица, за коју толико стрепи, није његово дете, већ министрово. Бол и очај јаднога оца, коју је Делини јако извео, публику је просто приковао за место. Нигде шума... прочитавши то писмо, Владимир га испушта на под. Гледа у њега тупо, немо... И таман да се завеса спусти, таман да за цело вече мука и болова, Делини добије свој заслужени аплауз — умеша се келнер!

Полако, на прсте, да не би реметио ток сцене, уђе на позорницу, носећи на служавнику кафу, и стави је на сто поред Владимира т. ј. Делинија.

Публика видевши шта се догодило, прште у грохотан смех. Кад Делини опази то, ухвати се очајно за косе. Буран смех и аплауз келнеру. Није се знало да ли се публика више смејала Делинијевој очајној ситуацији, или идиотском изразу лица келнеровог, који је тога тренутка врло добро увидео шта је учинио.

То је први и једини пут било, да се Нушићева „Пучина“ не заврши са сузама у очима гледалаца, већ у грчевитом смеху целе публике.

§

Из позоришног света

У Паризу је недавно основано, посредовањем Синдиката Драмских Писаца, позориште коме је циљ да игра комаде само својих акционара.

То ново позориште биће својина акционарског друштва чија једна акција стаје две стотине франака, а акционар може бити сваки онај коме је бар један комад игран у неком француском позоришту.

Анегдоте

Лако чувени париски комичар Сињоре игра искључиво старажке улоге, и ако је још млад човек, то они који га не позијају лично или »у цивилу«, мисле да је он већ одавно човек у годинама.

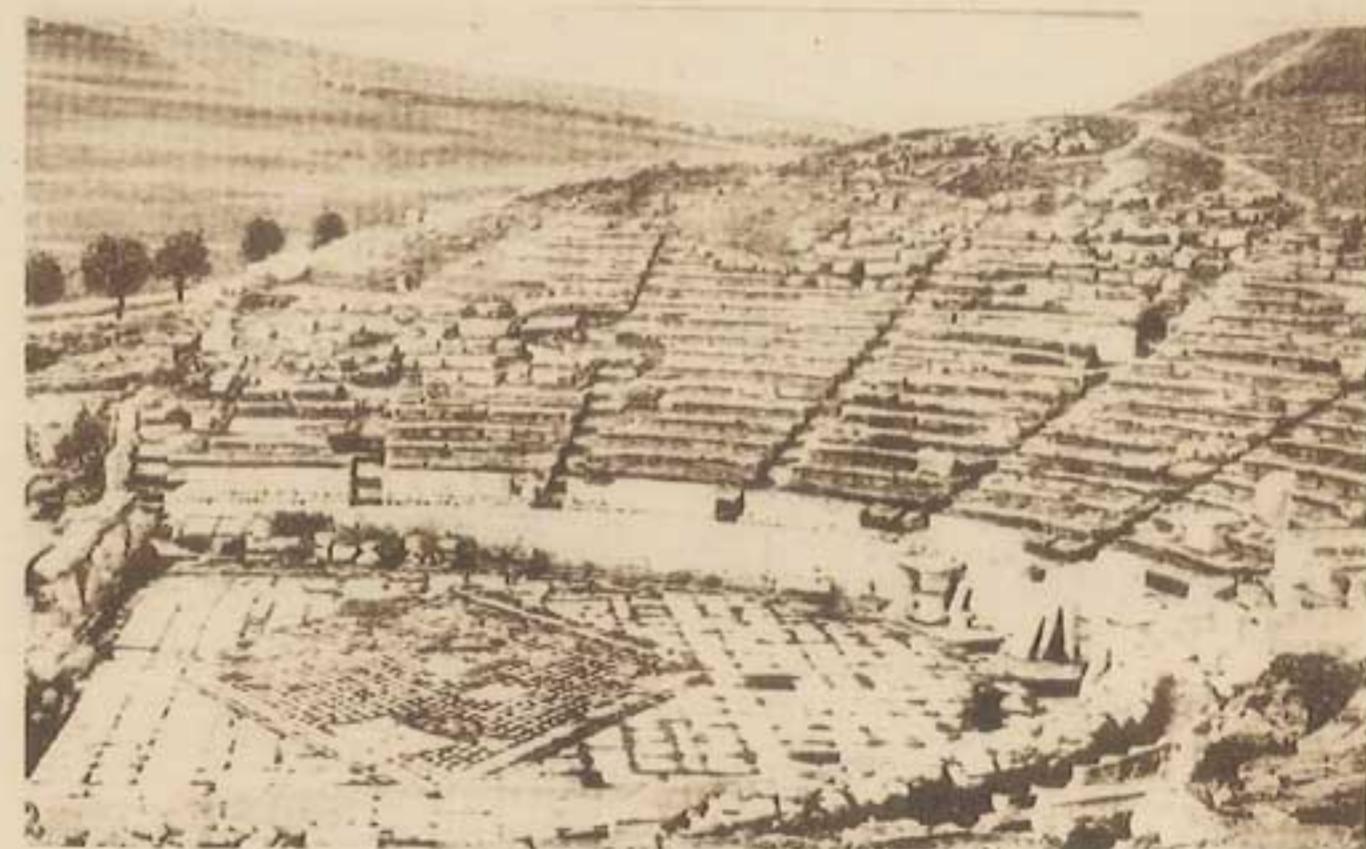
Antička kazališta u Grčkoj: 1. Antičko kazalište na Epidauru (Peloponez).

Antichka pozorišta u Grčkoj: 1. Antichko pozorištete na Epiđaurosye (Peloponēz).

Antička kazališta u Grčkoj: 2. Odeon, kraj Akropole u Ateni.

Antichka pozorišta u Grčkoj: 2. Odeon, kraj Akropola u Atinii.

Antička kazališta u Grčkoj: 3. Dionisovo (Bachus-ovo) kazalište na Akropoli, u Ateni.

Antichka pozorišta u Grčkoj: 3. Dionizisovo (Bakhovo) pozorištete na Akropoluju u Atinii.

Antička kazališta u Grčkoj: 4. Dr. Ranko Mladenović, književnik i kazališni kritičar beogradskog „Vremena“, kraj Bachus-ova kipa u Dionisovom kazalištu, na Akropoli.

Antichka pozorišta u Grčkoj: 4. Dr. Ranko Mladenović, književnik i pozorišni kritičar beogradskog „Vremena“, kraj Bakhove statuue u Dionizisovom pozorištu na Akropoluju.

Отуда, једног дана представи му се један велики индустрисалац који себе сматра за великог познаваоца позоришног света, па видећи у кафани сасвим младоликог Сињореа, помисли да то није Сињореов син.

И започе конверзацију:

— Како господин отац?

«Сињореов отац умро је истог дана кад је Сињоре био примљен на конзерваториум.»

Зато најучтивије и најозбиљније Симоре одговори индустрисалацу:

— Врло добро, господине!

Индустриалац видећи да је разговор пошао добним путем, запита сасвим озбиљно:

— А којих је година сада ваш отац?

Сињоре одговори са осмехом упала озбиљним, упола шаљивим:

— Мојих, господине...

Мозаик

Једна интарсантна стоједесетгодишњица. — Ових дана прославила је у Паризу стопедесетгодишњицу од свога постанка чувена француска фирма парфима „Houbigant“.

Како готово сви наши уметници употребљују овај мирис, то је интересантно забележити овај јубилеј.

*

Бернард Шо и његова најновија драма. — Најновија драма славног енглеског драмског писца Бернарда Шоа »Исусов процес« представљена је неки дан у кући пишчевој, у Маофилду, близу Оксфорда.

Сви позвани, морали су пред улазом у салу, дати часну реч да неће ником ништа рећи о драми коју ће гледати.

Eleonora Duse

KALVARIJA JEDNE UMJETNIČKE DUŠE.

У Паризу изашла је књига, што ју је написала према успоменама о Дусеовој нјена пријателјица JEANE BORDEUX. Преносимо оvdje u izvadcima један приказ те књиге, како га је написао L. A Hermann.

Jeane Bordeux изнijела је успомене на mnogogodišnju prijateljicu, veliku tragedkinju Duseovu, која је umrla na turneji u Americi s mnogo ljubavi i pieteta ali i s temeljitim poznавањем живота Duseove. U knjizi imade mnoštvo novih pojedinosti i opažanja koja pružaju mnogobrojnim поštivačима

ove odlične umjetnice нову sliku нјена razvitka i duševnoga života. Ona ју prikazuje kao tragičnoga ženskoga Ahasvera, koji stalno бježi pred samim sobom, pred unutrašnjim demonима i luta svijetom bez pokoja. Gonjena bezgraničnim umjetničkim ambicijama i bezkrajnom чејnjom za ljubavlju, која bi cijelo nјeno биће zauzela. Duseova ostade vazda i uza sve triumfe, siromašna жена, osamljena i neshvaćena. Takova јој је i смрт...

Umrla je u pustoj sobi američkoga hotela, који налиčи касни, u najpustijem gradu Amerike, u gradu u којем имадеimanje poezije, u Pittsburghu. Umrla je daleko od ljubljenoga дома, нјene куће La Porciuncola, s чије се терасе отвара видик на лјепу Firenzu.

Nije само umrla на putu, него се исто тако и родила. U тројој класи, u жељезничком возу на putu izmedju Venecije i Vigevana, 1849. Родитељи јој bijahu glumci. Razumije se, da je već kao dijete iskusila муке i радости живота putujućih glumačkih družina. U četvrtoj godini nastupa u V. Hugoovim „Les misérables“, u petnaestoj godini јој umrije majka, коју је mnogo voljela. Nije imala ni toliko novaca, да купи crninu. Uska crna vrpca na rukavu trebala је да nadomjesti crno ruho. Istom nakon мајчине смрти стадоše je primjećiyati. Prvi veći uspjeh doživi u Veroni, као Julija. Ali то јој nije mnogo помогло i produži živjeti bijedno i oskudno. U takovom животу uspomena на mrtvu majku bivaše sve živilja. Nitko је тада не видје nasmijanu. Blijedo lišće, šibano patnjom, i nevoljom, poprimaše crte koje mu ostadoše за sav живот.

U Napulju doživi први ljubavni roman: MARTINO CAFERO, млади новинар. Неколико мјесeci истинске среће. Obožавала је свога Martina i postade majkom. Ali je i tu hude среће била. Najprije umrije dijete, а мало poslije i он. Opet сама.

I dok ју је tako живот šibao, u njoj dozrijevaše umjetnica. Udje u družinu čuvenoga Bossi-a i proputuje s njim cijelu Italiju. Prvu i odlučnu победу izvojeva u Dumasovoј „Carevni od Bagdada“, мало iza nastupa slavne Sare Bernhardove, која је u istoj ulozi nastupila u Turinu. Dumas јој čestitaše naročitim listom i она postade slavna, dabome за сада само u domovini 1881 se uđa za druga i člana Bossieve trupe, osrednjega glumca MARCHETTLA. Svjetsku славу doneše јој истом put po Južnoj Americi 1885., који се али није svršio само с уметничком славом него и rastavom brača. U družini што је krenula u Ameriku bijaše i FLAVIO ANDO, најljepши talijanski glumac. Često су zajedno nastupali, али ih је moralo ogrijati истом tropsko sunce i uvjeriti о tome да se ljube. Nijesu se mogli svladati i muž је затеће jedног дана „in flagranti“. Umjesto dvoboja, rješiše sve mirno i Ando postade не само prvim ljubavnikom нјene družine negо upravо njenim. Ali i on umrije. Kratко vrijeme prije no što је umro, она се једном zgodom izrazila о njemu: „Bila sam

Dragoljub Popović, sufler Narodnog Pozorišta u Beogradu i tajnik centralne Uprave Udruženja Glumaca, proslavlja na 5 lipnja 25-godišnjicu svog glumačkog i šaptačkog rada.

— Атеље Деметер, Београд. —

Драгољуб Поповић, шаптач Народног Позоришта у Београду и секретар централне Управе Удружења Глумаца, прославља 5 јуна 25-годишњицу свог глумачког и шаптачког рада.

Tehnički personal zagrebačkog Narodnog Kazališta nakon probe Tehnički personal zagrebačkog Narodnog Kazališta nakon probe
„Lohengrina“. „Lohengrina“.

mlada, i čežnja za spoznajom i ljubavi privukoše me mladosti. Bio je lijep ali glup“.

Iz južne Amerike vratila se kao proslavljeni, lijepa profijena duša, rasna u svakom pokretu i crtama lica. Duševni joj se život odlažavao na umnom čelu, a divna crna kosa obavijaše plemenito i oduhovljeno lice. Njezine divne ruke, koje su umjeli govoriti, bile su već tada na glasu. Nigda zadovoljna sa sobom, ispačena čežnjom za nedostizivim, kao da je očekivala stalno neko čudo, koje će uzdignuti njezin talent, do neslučenih visina. Kćerku iz braka s Marchettiem nije puštala nikako pozornici.

Odijevala se po svojem ličnom ukusu, ponajčešće crno ili bijelo. Dragulje, darove krunjenih glava, nosila je rijetko, a voljela je krvno i nosila ga i ljeti. Najmilija joj je bila biserna ogrlica, dar španjolskog kralja i nije mogla prežaliti, što ju je morala prodati, od nevolje, za svjetskog rata. Mnogo je kultivisala glas jer je u ranijoj dobi bio sitan i nazalan, a opor u dubokim registrima. I uspjelo joj je dugim i brižnim nastojanjem steći glas i način govora, kojemu se divio cijeli svijet.

Veza s ARIGOM BOITOM, komponistom „Mefista“, bila je njezin najdublji i najveći doživljaj. Svojim velikim duševnim sposobnostima doprinio je mnogo njenom umjetničkom razvijku. Njegova se smrt dojmila Duseove silno. O njezinoj vezi s Boitom malo se znalo u javnosti, ali oni koji su poznavali njezin privatni život bolje, znali su da je to bila njezina najdublja i najčišća ljubav.

Kada je izradjivala koju novu ulogu, činila je to vazda sama bez pokusa na pozornici. Dok je učila imala je barem desetak prepisa svoje uloge na različitim mjestima u sobi gdje je učila. Čim joj je pala na um koja nova misao, zabilježila bi ju na kojem prepisu uloge. Najdraže su joj bile uloge koje je autor samo skicirao i kojima je ona mogla udahnuti svoj život. Nije se povodila ni za kim, niti se pridržavala kakovog sistema. Za vrijeme same glume pronalazila je mnoštvo novih niansa, tako da je često iznenadila i shvaćanjem, koje se kadikad odvajalo od uloge. Odnošaj s D'ANNUNZIJEM, kasnijim vojvodom, mnogo je poznat, a isto tako i završetak te njegove ljubavne pustolovine, koji nije za njega ni malo častan. Autorica priča o njihovom prvom susretu u Rimu, za medjučina u „Cariellu“.

Stajala je iza kulisa, duboko potresena od netom odigrane scene rastanka, kada joj pristupi d'Annunzio. Poklonio joj se duboko i impulzivno provališe iz njega poznate riječi: O, grande amatrice! (Velika ljubavnice). Njoj je tada bilo 40, a njemu pet godina manje. Dok se je ona njemu predavala s velikom i svestrom strasti, on je nju iskorisćivao od prvoga trenutka kao sredstvo za oživotvorene svojih taštih ambicija. Ona je trebala da njegove drame svojom igrom učini besmrtnima. U svojoj vili

u Settignanu, nasuprot d'Annunzijevoj vili, proživjela je najlepše ali i najgorčije časove života. U intimnoj duševnoj vezi s umjetnicom napisao je d'Annunzio najljepša svoja djela (Francesca da Rimini). Velika se umjetnica borila i žrtvovala za njegovu slavu u vječitom strahu, da će izgubiti lakounog i pustolovnog pjesnika. Nagrada za njezinu ljubav i brigu o njegovoj slavi, bila je roman „Il Fuoco“, u kojem je bezobzirno i nisko razotkrio sve intimnosti toga odnosa. Zaludu se pozivala na njegovo viteštvu i čovječtvu, zaklinjući ga da ne objelodani to djelo. Nije imao novaca i trebaše mu senzacija pod svaku cijenu. Tako je prodao ženu, koja mu je dala toliko.

Nakon sloma s d'Annunzijem nije mogla da podnese uspomene, koje su živjele u njenom domu i lutaše od grada do grada. Imetak uložen u austrijskim bankama i papirima propade. Kao žena u šestdeset prvoj godini, morade se vratiti pozornici, da stekne novaca. 1923 slaviše je u Londonu, odakle kreće na daleki put preko mora, odakle se nije više vratila živa. Put po Udrženim državama bila je put slave za umjetnicu, ali Golgota za obnemoglu ženu, koja se spasavala samo različitim umjetnim sredstvima da ne klone. Najviše ju je ispatilo dugo putovanje željeznicom i jedina joj je želja bila, da se to putovanje što prije svrši i da se vrati domu. Radi nepažljivosti Šofera morade, 5. aprila, stajati dugo pred zatvorenim vratima nekog kazališta, u silnoj kiši i nevremenu. To joj je donijelo tešku bolest kojoj je podlegla. Čudni slučaj htjede da se djelo u kojem je poslednji put nastupila zvalo „La porta chiusa“ (Zatvorena vrata), a poslednja riječ na pozornici bila je: „sola“ (sama).

Samo s najvećim naporom odigrala je do kraja ulogu i prošapće: „Dosta, ne mogu više“.

Na putu se rodila, u hotelskoj sobi izdahnula. Htjela je voljeti kao čovjek, imati dom i nije joj bilo sudjено. Morala je trpjeti, mnogo patiti da postane velika umjetnica.

— 1 —

Vojislav Turiški, lirski tenor i član beogradskog Narodnog Pozorišta, proslavlja 25-godišnjicu svog umjetničkog rada 4 lipnja i tom prigodom opršta se sa beogradskom publikom, jer odlazi u mirovinu.

Војислав Турињски, лирски тенор и члан београдског Народног Позоришта, прославља 25-тогодишњицу свог уметничког рада 4 јуна и том приликом опрашта се са београдском публиком, јер одлази у пензију

— Атеље: М. Савић, Београд. —

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik, Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja preplata 180. dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište. „Makarije“ A. D. Zemun.